

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Н. О. Байстриuchenko, канд. екон. наук, доцент;

Ю. О. Бережна, студент

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

E-mail: n.baistriuchenko@ukr.net

У статті розглянуті теоретичні аспекти управління земельними ресурсами на регіональному рівні. Виділені фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на ефективність управління земельними ресурсами на рівні регіону. Особлива увага приділена розробці методики формування державного земельного кадастру для управління земельними ресурсами. На основі аналізу ефективності управління земельними ресурсами Головного управління Держгеокадастру Сумської області розроблені рекомендації по підвищенню ефективності управління земельними ресурсами. Запропоновані підходи до організації ефективного управління земельними ресурсами Сумської області.

Ключові слова: земельні ресурси, управління, регіон, рівень, кадастр, методика, формування.

Вступ

У системі державного управління природними ресурсами дедалі більшого значення набувають питання раціонального використання земельних ресурсів, які сучасною наукою трактуються в різних аспектах. Земельний фонд країни є національним багатством, раціональне використання якого неможливе без відповідної системи державних рішень. Разом з тим при управлінні земельними ресурсами враховується вплив як об'єктивних законів природи (встановлення обов'язків із захисту земель від шкідливих природних процесів), так і економічних, соціальних законів суспільства

Недосконалість державного регулювання земельних відносин, відсутність цілеспрямованості їх реформування загострили багато проблем, зокрема, це пов'язано з погіршенням стану ґрунтів. Вирішення цих питань у багатьох випадках стримується неналежною методологічною основою вдосконалення державного регулювання земельних відносин.

При всій важливості проведених досліджень сьогодні в наукових колах немає однозначності трактування понять державного регулювання раціонального використання земельних ресурсів і чітко окресленого підходу щодо визначення наукових засад і напрямів цього регулювання.

Ґрунтовне дослідження різних аспектів державного управління земельними ресурсами міститься у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Значний внесок у вдосконалення механізмів державного управління загалом і раціонального використання та розширеного відтворення земельних ресурсів країни зокрема зробили такі вчені: Д. І. Бабміндра, Ю. Д. Білик, С. М. Волков, В. Г. В'юн, Д. С. Добряк, В. В. Дорофійенко, В. Г. Горлачук, Г. І. Горохов, О. Я. Лазор, О. Г. Мордвінов, Л. Я. Новаковський, І. В. Петенко, С. Ф. Поважний, А. Я. Сохнич, В. М. Трегобчук, О. І. Шапоренко.

При всій важливості проведених досліджень сьогодні в наукових колах немає однозначності трактування понять державного регулювання раціонального використання земельних ресурсів і чітко окресленого підходу щодо визначення наукових засад і напрямів цього регулювання.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування механізмів і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління земельними ресурсами на регіональному рівні.

На основі поставленої мети були визначені та вирішені такі завдання:

- проведений аналіз теоретичних та методичних підходів щодо управління земельними ресурсами на регіональному рівні;
- проаналізовані фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на ефективність управління земельними ресурсами на регіональному рівні;
- визначено сучасний стан державного регулювання раціонального використання земельних ресурсів;
- конкретизовано шляхи вдосконалення управління земельними ресурсами;
- обґрунтовано необхідність розширення владних повноважень органів державного управління земельними ресурсами;
- окреслено необхідність розробки та поглиблення конкретизації концептуальних положень щодо управління земельними ресурсами на регіональному рівні.

Застосування запропонованих напрямів і механізмів удосконалення державного регулювання раціонального використання земельних ресурсів приведе до створення передумов для ефективного державного контролю за використанням земельних ресурсів як у межах населених пунктів, так і поза ними, розширення повноважень органів управління земельними ресурсами, підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Результати дослідження

Державна земельна політика, як діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин, спрямована на раціональне використання та охорону землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності та проживання громадян держави. Законодавчо-нормативне регулювання державою використання та охорони земель є одним із основних механізмів управління земельними ресурсами в Україні. Воно здійснюється в напрямках: відносин землекористування; методів економічного регулювання; природоохоронної та землеохоронної діяльності.

Управління земельними ресурсами здійснюється через певні механізми, які складаються із правової, економічної і організаційної частин.

Основним механізмом від якого залежить управління земельними ресурсами є організаційно-правовий механізм державного управління, який поєднує в собі правові та організаційні засади державного управління земельними ресурсами.

Значні територіальні відмінності у структурі земельного фонду і природних умов вимагають диференційованого підходу до його управління. Важливими факторами, які зумовлюють регіональну структуру

землекористування, є специфіка природної основи ведення господарської діяльності, особливо в аграрному секторі економіки, розселення населення й урбанізація, рівень соціально-економічного розвитку, економіко-географічного положення. Функціонування механізмів державного управління у сфері земельних відносин залежить від конкретних суспільних умов. Можна виділити основні фактори, які впливають на ефективність управління земельними ресурсами. По зоні впливу усі фактори нами розділено на дві групи: зовнішні та внутрішні що зазначено на рис. 1.

Рисунок 1 – Фактори, які впливають на ефективність управління земельними ресурсами

Належне управління земельними ресурсами на регіональному рівні має бути запорукою розвитку регіонів країни та держави в цілому. Кожен регіон України відрізняється один від одного своїми земельними ресурсами, категоріями, кількісними та якісними ознаками, при оцінюванні управління земельними ресурсами варто враховувати аграрну спрямованість регіону.

Державне управління земельними ресурсами на регіональному рівні достатньо врегульовано на законодавчому рівні. Земельне законодавство при

цьому є занадто розгалужене та громіздке через наявність значної кількості нормативних актів.

Побудова будь-якої організаційної структури управління опирається на єдині принципи, застосування яких дає змогу уникнути великої кількості помилок.

Нами зроблений висновок, що застосування в комплексі основних принципів побудови структури управління дає змогу оптимізувати кількість рівнів управління та їх взаємозв'язок. Збільшення рівнів управління та їх зв'язків – це ріст некерованості організаційної системи та зайві витрати на виконання функцій управління. Дотримання принципів організаційної структури управління є одним з найважливіших напрямків успішної організації управління, а перевірка дотримання принципів – є аналізом існуючої організаційної структури.

На сьогоднішній день Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр) є центральним органом виконавчої влади з питань земельних відносин та раціонального використання та охорони земель. Головне управління Держгеокадастру в Сумській області є територіальним органом Держгеокадастру та йому підпорядковане, що діє на підставі положення про головне управління. Головне управління у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства

Структуру Головного управління затверджує Голова Держгеокадастру за погодженням з Віце-прем'єр-міністром України - Міністром регіонального розвитку.

Чисельність працівників Головного управління затверджує Голова Держгеокадастру в межах граничної чисельності працівників, визначеної Кабінетом Міністрів України

Сам процес управління земельними ресурсами на регіональному рівні пов'язаний з різними економічними, соціальними та історичними умовами регіону. Виходячи з цього сама система управління земельними ресурсами в різному регіоні буде відмінна одна від одної. Структура управління певного регіону формується відповідно до поставлених цілей, функцій і завдань конкретного регіону, але основа управління буде базуватися на типовій моделі головного управління земельними ресурсами.

В таблиці 1 представлена типова модель організаційної структури головного управління земельними ресурсами.

Враховуючі особливості Сумської області, площу, кількість адміністративних утворень тощо, поставлені завдання на регіон Головою Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру затверджена структура Головного управління в кількості 65 осіб. Перелік структурних підрозділів Головного управління Держгеокадастру у Сумській області представлена в табл. 2.

Таблиця 1 – Модель структури головного управління земельними ресурсами

Функції Управління	Функціональні управління	Управлінсько-контрольні відділи (сектори)
Збір і аналіз даних про об'єкт управління та процеси управління	Управління державного земельного кадастру та моніторингу земель	1. Відділ (сектор) статистики земельних ресурсів та моніторингу земель 2. Відділ реєстрації земельних ділянок та прав на них 3. Відділ оцінки земель та земельних платежів 4. Відділ геоінформаційних систем (ГІС)
Розробка управлінських рішень	Управління регулювання земельних відносин та планування землекористуванням	1. Відділ (сектор) прогнозування та планування використання і охорони земель 2. Відділ організації землевпорядних та земельно-кадастрових робіт і землевпорядної експертизи 3. Відділ регулювання ринкового обороту земельних ділянок 4. Юридичний відділ (сектор або група)
Реалізація управлінських рішень	Управління землеустрою та охорони земель	1. Відділ організації землеустрою 2. Відділ (група) організації та фінансування заходів з охорони та поліпшення земель 3. Відділ економіки землекористування
Контроль за функціонуванням сформованого процесу і його коректування	Управління державного контролю за дотриманням земельного законодавства та здійсненням землевпорядних заходів	1. Відділ контролю за використанням земель і дотриманням земельного законодавства 2. Відділ вирішення земельних спорів і робота з судами 3. Відділ координації зв'язків з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування

Таблиця 2 – Структура Головного управління Держгеокадастру у Сумській області

Пор. номер	Назва структурного підрозділу	Чисельність
1	2	3
1	Керівництво	3
1.1	Начальник	1
1.2	Перший заступник начальника	1
1.3	Заступник начальника	1
2	Управління Державного земельного кадастру	11
2.1	Відділ кількісного та якісного обліку земель	5
2.2	Відділ реєстрації об'єктів Державного земельного кадастру	5
3	Управління землеустрою та охорони земель	11
3.1	Відділ використання земель сільськогосподарського призначення	5
3.2	Відділ землеустрою та охорони земель	5
4	Відділ державної землевпорядної експертизи	6
5	Відділ ринку та оцінки земель	7
6	Відділ документального, господарського та організаційного забезпечення	6
7	Юридичний відділ	7

Продовження табл. 2

1	2	3
8	Відділ бухгалтерського обліку, фінансів та звітності	7
9	Сектор кадрової політики	2
10	Головний спеціаліст з державного геодезичного нагляду	1
11	Головний спеціаліст з інформаційних технологій та захисту інформації	1
12	Головний спеціаліст взаємодії ЗМІ та громадськістю	2
13	Головний спеціаліст із внутрішнього аудиту	1
14	Головний спеціаліст запобігання та виявлення корупції	1
Всього		65

Державний земельний кадастр відіграє особливу роль у реформуванні земельних відносин та покликаний виконувати в суспільстві такі функції: регулювальну, фінансову, правову, облікову, господарську.

Державний земельний кадастр України має ієрархічну схему, яка складається з трьох рівнів: загальнодержавного, регіонального і місцевого що представлена на рис. 2.

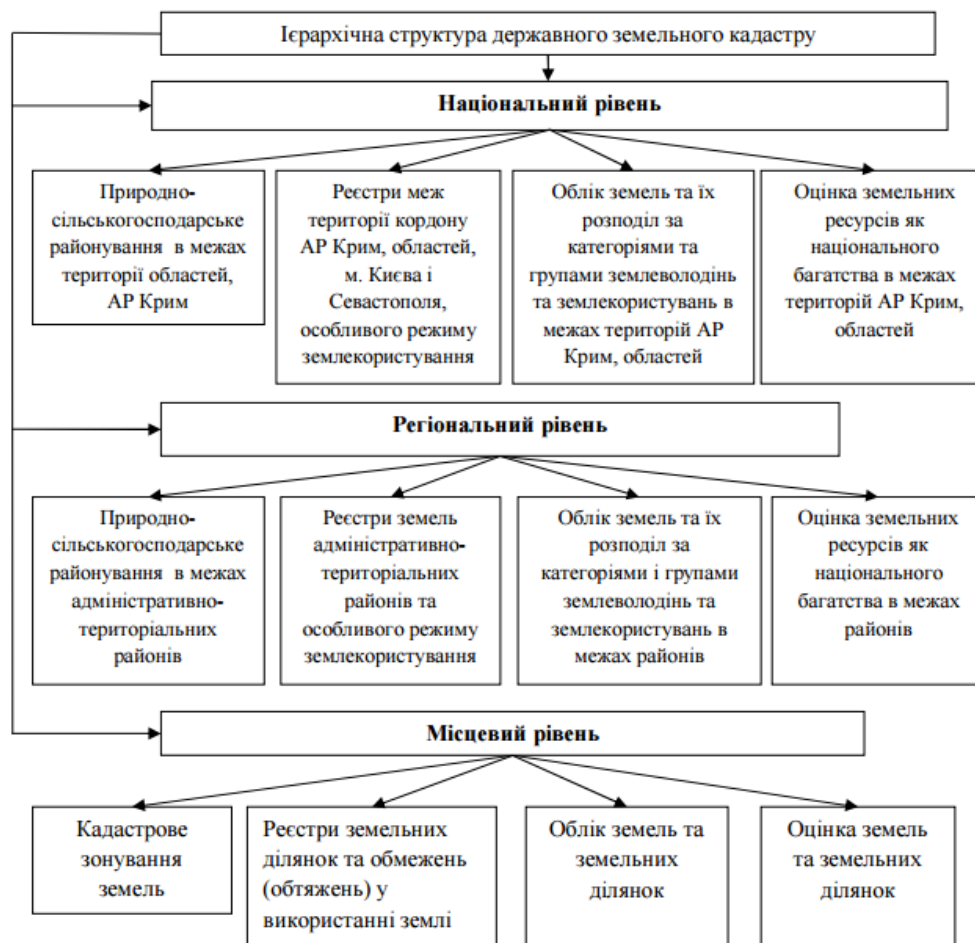

Рисунок 2 – Ієрархічна схема Державного земельного кадастру [8]

Станом на сьогодні в Україні створена система ведення Державного земельного кадастру, яка запровадження в дію з 01.01.2013 року – Національна кадастрова система.

З метою визначення ефективності державного управління земельними ресурсами Головного управління Держгеокадастру у Сумській області здійснено огляд та аналіз діяльності роботи за 2015 рік відповідно довідки о управління. Втім зазначеної в довідці інформації недостатньо для здійснення аналітичного аналізу результативності діяльності органу влади, відсутня інформація негативних даних про діяльність органу.

Незважаючи на показники нами виявлені такі проблеми:

- наявність значної кількості корупційних ризиків через пряме розпорядження земельними ресурсами органами влади;
- низький рівень мотивації державних службовців;
- недосконалість земельного законодавства;
- недостатнє фінансово-господарське забезпечення;
- відсутність дієвих механізмів щодо вилучення земельних ділянок, що не використовуються за цільовим призначенням для сільськогосподарських та містобудівних потреб, тощо.
- недостатнє застосування інструменту стратегічного управління земельними ресурсами регіону.

Можна зробити висновок, що результативність управління земельними ресурсами залежить від ряду факторів, як позитивного, так і негативного впливу. Звітні матеріали діяльності органу не мають достатньої аналітики щодо негативних тенденцій і явищ, пропозицій щодо їх вирішення. Управлінню заважають проблеми та вади як в частині безпосереднього управління так і зовнішнього впливу, розв'язання яких сприятиме підвищенню ефективності державного управління земельними ресурсами.

У зв'язку з цим, нами розроблені та запропоновані основні напрями щодо підвищення управління земельними ресурсами на регіональному рівні, а саме

1. Удосконалення правової бази, а саме перегляд, розробка, внесення змін до законодавчих актів та їх впровадження на практиці.

2. Структура управлінь повинна бути вдосконалена, при управліннях створено управління/відділи контролю за використанням і охороною земель, зі створенням підконтрольних йому управлінь в регіонах. Керівник даного управління/відділу повинен мати самостійні процесуальні повноваження. Окрім того на регіональному рівні обов'язково мають бути створені відділи аналітичного забезпечення, з метою визначення ефективності роботи, актуальних проблем та шляхів їх вирішення, тощо.

3. Кадровий напрям має бути вдосконалений через поліпшення процедури відбору кандидатів на заміщення вакантних посад. Потрібно впровадити обов'язкову перевірку знань, навичок, психологічних характеристик претендентів на посади за допомогою розробки та впровадження програмного комплексу перевірки вказаних критеріїв, який має передбачати систему питань за названими напрямами та питань з професійної діяльності у сфері надання державних земельних послуг. Розробити спеціальні кваліфікаційні вимоги для фахівців Держгеокадастру, з урахуванням обов'язковості наявності вищої освіти в галузі державного

управління. Передбачити обов'язкове проходження процедури підвищення кваліфікації вперше призначених посадових осіб.

4. Комунікаційний напрям має бути удосконалений, головні управління повинні в засобах масової інформації висвітлювати нагальні питання регіону щодо управління земельними ресурсами. В головних управліннях повинні бути аналітичні відділи, що надавали б пропозиції по вирішенню проблем.

5. Також необхідний внутрішній контроль, для цього необхідно впровадити інформаційні програми, що будуть відстежувати вчасність виконання документів, що знаходяться в роботі, доручень, наказів.

6. Удосконалення рівня мотивації службовців регіональних підрозділів Держгеокадастру має відбуватися шляхом підвищення рівня матеріального стимулювання. Окрім того мають бути розроблені та забезпечені додаткові мотиваційні стимули, зокрема по таким напрямам: службове житло, безкоштовна додаткова освіта, пільгове оздоровлення, корпоративна символіка, ефективний кадровий резерв, тощо.

7. Стратегічне удосконалення управління земельними ресурсами має удосконалюватися розробкою Головних управлінь Держгеокадастру спільно з підрозділами державних адміністрацій відповідних стратегічних документів спрямованих на підвищення ефективності використання земель, їх захисту, створення парків тощо. Потрібен постійний перегляд та оптимізація діючих стратегічних документів регіонального рівня.

Проведення аналітичних досліджень дозволило нам визначити проблеми, що впливають на ефективність управління земельними ресурсами Головного управління Держгеокадастру у Сумській області, визначити цілі, функції, методи, інструменти управління, дозволило сформулювати підходи та напрями удосконалення організаційно-правового механізму державного управління земельними ресурсами на регіональному рівні, що зазначено на рис. 3.

Для розвитку правової складової управління земельними ресурсами Держгеокадастру необхідно розробити проект нового Земельного кодексу України, забезпечити його схвалення Верховною Радою України та впровадження. Основою досконалого Земельного кодексу України мають стати провідні позитивні практики земельного права країн Європейського Союзу.

Для розвитку організаційної складової управління земельними ресурсами необхідно розробити проекти внутрішніх нормативно-правових актів та забезпечити їхнє впровадження та дотримання на регіональному та місцевому рівнях і забезпечити організаційні заходи.

Незважаючи на нормативно-правову сторону управління земельними ресурсами, одним з першочерговим завданням управління земельними ресурсами залишається аналітична робота, з розробкою критеріїв та методик оцінки ефективної роботи управлінь, що буде відображатися на подальшому удосконаленні діяльності управління земельними ресурсами.

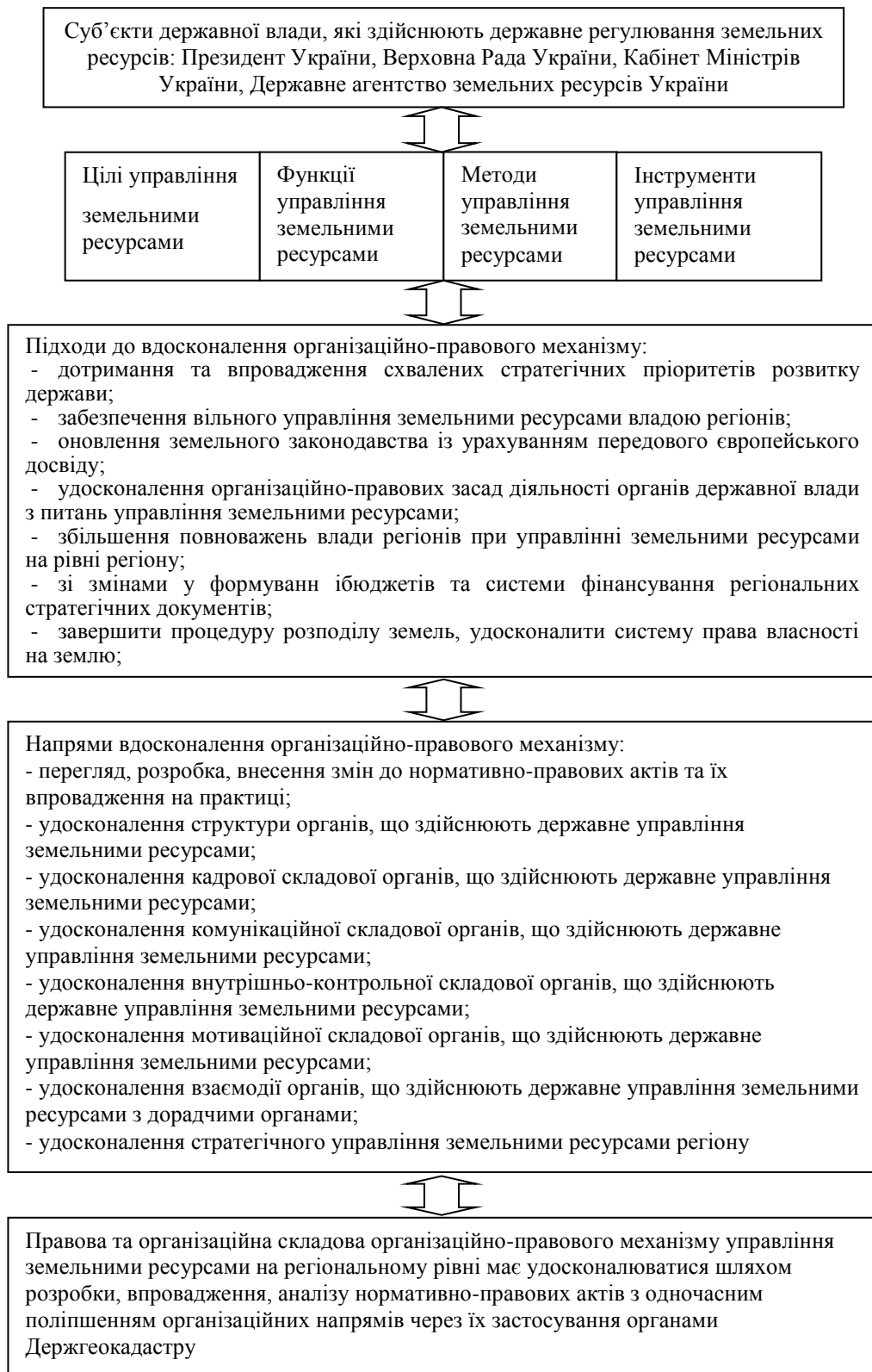

Рисунок 3 – Напрямки удосконалення організаційно-правового механізму державного управління земельними ресурсами на регіональному рівні

Висновки

У статті вирішено актуальне завдання, яке полягає в обґрунтуванні підходів та розробці механізмів державного регулювання, що направлені на удосконалення управління земельними ресурсами на регіональному рівні.

З'ясовано, що основним механізмом від якого залежить управління земельними ресурсами є організаційно-правовий механізм державного управління, який поєднує в собі правові та організаційні засади державного управління земельними ресурсами. Його концептуальну основу складають правові норми та засади їх аналізу та удосконалення й шляхи їх реалізації органами державної влади та місцевого самоврядування на практиці через впровадження організаційних заходів спрямованих на управління земельними ресурсами. Відповідно система державного управління земельними ресурсами регіону включає в себе сукупність принципів, методів, заходів, механізмів які виникають під час взаємовідносин між учасниками земельного ринку та допоміжними суб'єктами земельних відносин.

Проведено аналіз факторів, що впливають на ефективність управління земельними ресурсами

Проаналізовані особливості управління земельними ресурсами на регіональному рівні, виявлено що управління достатньо врегульовано на законодавчому рівні. Земельне законодавство при цьому є занадто розгалужене та громіздке через наявність значної кількості нормативних актів. Окрім того управління земельними ресурсами на рівні регіонів має як стратегічний, програмний, контрольний, координуючий напрями, так і напрям безпосереднього управління органами влади розподілом земельних ресурсів, як безпосереднього учасника управління землями комунальної власності регіону так і землями державної власності регіону, зокрема сільськогосподарськими, промисловості, тощо.

Проаналізовані методологічні положення формування ефективної структури управління земельними ресурсами Сумської області та виявлено, що враховуючі усі територіальні фактори, загальна площа адміністративно-територіального утворення, кількість власників землі та землекористувачів, Головне управління має здійснювати якісне, ефективне управління земельними ресурсами Сумської області на регіональному рівні та в повній мірі виконувати поставлені цілі та завдання щодо управління земельними ресурсами області.

Здійснено огляд та аналіз ефективності управління земельними ресурсами Головного управління Держгеокадастру у Сумській області, виявлено що результативність управління земельними ресурсами залежить від ряду факторів, як позитивного, так і негативного впливу. Звітні матеріали діяльності органу не мають достатньої аналітики щодо негативних тенденцій і явищ, пропозицій щодо їх вирішення. Управлінню заважають проблеми та вади як в частині безпосереднього управління так і зовнішнього впливу, розв'язання яких сприятиме підвищенню ефективності державного управління земельними ресурсами на рівні регіону.

Запропоновано шляхи удосконалення, щодо підвищення ефективності управління земельними ресурсами, що полягають у вдосконаленні нормативно- правової бази, поліпшення роботи Головних управлінь Держгеокадастру у регіонах можливо через внесення змін до кадрової,

мотиваційної, внутрішньої, контрольної, комунікаційної, структурної та організаційних складових діяльностей управліннь.

Сформовані напрямки, спрямовані на удосконалення організації управління земельними ресурсами Сумської області, одним з найголовніших шляхом підвищення ефективної організації управління земельними ресурсами в Сумській області є необхідність розробки, затвердження та впровадження органами виконавчої та законодавчої влади нормативно-правових актів законодавчого та підзаконного спрямування і запровадження організаційних заходів спрямованих на їх виконання. Одним з першочерговим завданням управління земельними ресурсами залишається аналітична робота, з розробкою критеріїв та методик оцінки ефективної роботи управліннь, що буде відображатися на подальшому удосконаленні діяльності управління земельними ресурсами.

SUMMARY

IMPROVEMENT OF LAND RESOURCES MANAGEMENT AT THE REGIONAL LEVEL

*N. O. Baistriuchenko, PhD. Econ., assistant professor;
Y. O. Berezna, student
Sumy State University,
2, Rimskogo-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine*

The article describes the theoretical aspects of land management at the regional level. The factors internal and external environment that influence the effectiveness of land management at the regional level are selected. Particular attention is paid to the development of methods of formation of the state land cadastre for land management. The analysis of the efficiency of Land Management General Directorate of State GeoCadastre of Sumy region developed recommendations to improve the effectiveness of land management. Proposed approaches to effective land resources management at Sumy region.

Keywords: *land resources management, region, level, cadastre, methods, formation.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративне право України. Академічний курс / Відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Вид. "Юридична думка", 2004. – Т. 1. – 584 с.
2. Алёхин Э. В. Государственное регулирование региональной экономики : учеб. пос. / Э. В. Алёхин. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2010. – 131 с.
3. Варламов А. А. Земельный кадастр : в 6 т. / А. А. Варламов, С. А. Гальченко. – М. : Колосс, 2005. – Т. 2 : Управление земельными ресурсами. – 520 с.
4. Ведение аграрного бизнеса в Украине // Ассоциация «Украинский клуб аграрного бизнеса». – Киев : УКАБ, 2015. – 82 с
5. Галузь науки «Державне управління» в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : нац. наук. доп. / редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна, О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2012. – 184 с.
6. Горьков Є. В. Шляхи та засоби підвищення ефективності управління розвитком економічно активного міста / Є. В. Горьков // Публічне адміністрування. – 2010. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
7. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2014. – 448 с.
8. Державне агенство земельних ресурсів України [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://land.gov.ua/>.
9. Державне регулювання інноваційного розвитку економіки України: стратегічні пріоритети : монографія / М. А. Латинін, С. В. Майстро, В. Ю. Бабасєв, Т. М. Лозинська,

- О. А. Мельниченко; ред. М. А. Латинін; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. - Харків : Магістр, 2014. - 319 с.
10. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України : наук. вид. / О. Бориславська [та ін.]. – К. : ТОВ «Софія», 2012. – 128 с.
 11. Довідка про підсумки діяльності Держгеокадастру у Сумській області за 2015 рік [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт Державного агентства земельних ресурсів України. – Режим доступу : <http://land.gov.ua/zvitnist/statystyka/107726-dovidka-pro-pidsumky-diialnosti-derzhzemahentstva-ukrainy-ta-ioho-terytorialnykh-orhaniv-za-2013-rik.html>.
 12. Исакова Д. Учебный фермер / Д. Исакова // Forbs. – 2012. – Октябрь. – С. 166–169.
 13. Зось-Кіор М. В. Управління земельними ресурсами в умовах реформування земельного ринку / М. В. Зось-Кіор // Розвиток і впровадження нових ідей в аграрній науці. МНПК (м. Одеса, 15–16 черв. 2012 р.). – Одеса : Південноукр. центр аграр. дослідж., 2012. – С. 78–80.
 14. Энциклопедичний словник з державного управління / уклад. :Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
 15. Энциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук. – ред. Колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук. – ред. колегія: В.М. Князев (співголова), І.В. Розпугенко (співголова) та ін. – 2011. 748 с.
 16. Энциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук. – ред. колегія. Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2011. - Том 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) [та ін.]. - 2011. - 692 с.
 17. Кривов В. Н. Экологически адаптивное землепользование в условиях реформирования земельных отношений / В. Н. Кривов // Землеустройство, кадастр и мониторинг земель. – 2011. – № 1. – С. 48–50.
 18. Комплексное использование земель евразийских степей [Электронный ресурс] / рук. проекта Р. Босх // Степной бюллетень. –2008. – № 25. – Текст. дан. – Режим доступа : <http://savesteppe.org/ru/archives/2217>. – Название с экрана. – Дата просмотра : 23.05.2015.
 19. Ковалів О. І. Неможливість завершення земельних реформ без здійснення відповідного державного землеустрою / О. І. Ковалів, О. П. Ісаченко // Землеустрій та кадастр. – 2012. – № 1. – С. 19–30.
 20. Месель-Веселяк В. Я. Виробництво альтернативних видів енергетичних ресурсів як фактор підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2015. – № 2 – С. 18–27.
 21. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2013. – 120 с.
 22. Нікітенко В. М. Оренда землі: нотаріальне посвідчення та державна реєстрація / В. М. Нікітенко // Землевпорядник вісник : науково- виробничий журнал. – 2012. – № 11. – С. 32–35.
 23. Організаційно-правовий механізм управління розвитком регіону : наук. розробка / наук. кер. В. П. Марущак. - К. : НАДУ, 2008. - 44 с.
 24. Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроєкологія» Шишацького району Полтавської області. Практичні рекомендації / Антонєць С. С., Антонєць А. С., Писаренко В. М. [та ін.]. – Полтава : РВВ ПДАА, 2010. – 200 с.
 25. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська, А. П. Павлюк [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 120 с.
 26. Планування соціально-економічного розвитку територій України : навч. посіб. / авт.-упоряд. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк [та ін.]; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ ; “Фенікс”, 2011. – 206 с.
 27. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-vi>.
 28. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України. - К. : НІСД, 2013. - 48 с.
 29. Про власність [Електронний ресурс] : Закону України від 07 лютого 1991 р. № 697-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/697-12>.

30. Про Державне агенство земельних ресурсів України [Електронний ресурс] Указ Президента України від 8 квітня 2011р. № 445/211.– Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/445/2011>.
31. Про державний земельний кадастр [Електронний ресурс] Закон України від 07 липня 2011 р. № 3613-VI – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17/print1413808737681168>.
32. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посібник / ред. проф. В. В. Мамонова. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2010. – 256 с.
33. Ромащенко М. І. Концептуальні засади відновлення зрошення у південному регіоні України / М. І. Ромащенко // Меліорація і водне господарство. – 2013. – Вип. 100. – Т. 1. – С. 7–17.
34. Система національного менеджменту в контексті інтеграційного виміру : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. Л. І. Михайлової. –Суми : ПП Вінніченко М. Д. : ФОП Литовченко Є. Б., 2014. – 432 с.
35. Стандарти європейського врядування : навч. посіб./ авт. кол. : І. А. Грицяк, О. Ю. Оржель, С. М. Гладкова [та ін.]; за заг. ред. І. А. Грицяка. - К. : НАДУ, 2011. - 184 с.
36. Толкованов В. В. Добре врядування та інструменти його забезпечення на місцевому і регіональному рівнях: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / В. В. Толкованов. – К. : Вид-во «Місто НВ», 2013. – 264 с.
37. Третяк Г. С. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / Г. С. Третяк, К. М. Бліщук. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. - 128 с.
38. Удосконалення державно-управлінських відносин в умовах трансформації українського суспільства : монографія / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, В. В. Голубь [та ін.]; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахо-ва. - К. : НАДУ, 2013. - 268 с.
39. Шарий Г. І. Державне регулювання земельних відносин в Україні: дис. ...канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Г. І. Шарий. – Х., 2010. – 231 с.
40. Янбухтин Н. Р. Правовая основа рационального использования земель: региональный аспект / Н. Р. Янбухтин // Аграрное и земельное право. –2010. – № 5. – С. 61 – 66.

Надійшла до редакції 6 квітня 2016 р.